

שיחה עולמית

מיטב הנכתב באנגלית | דוד מ' וינברג

להחליף את האו"ם

תקוות גדולות נתלו באו"ם מאז הקמתו, אלא שמלכתחילה הוא נבנה עם ליקויים משוועים. הוא פועל בלי שיצטרך למסור דין וחשבון ממשי למישהו, בלי גורם פנימי או חיצוני שישמש לו מצפן מוסרי, ובלי מנגנון שייצור את המאפיינים החיוניים הללו. החומר הגנטי שלו הוא אהבת עריצים, חסינות דיפלומטית מפני ביקורת, והתנערות מכל אחריות משותפת. כשהחומר הזה בא במגע עם מימון נדיב המגיע מאחדות מהמדינות החברות, התוצאה היא תווי ההיכר הידועים של האו"ם: צרות אופקים רעיונית, בזבוז כספים והזרמתם למטרות שליליות, והנצחת בעיות לצורך הצדקת קיומן של סוכנויות האו"ם המטפלות בהן.

הכול יודעים כי האו"ם רקוב, אך כמעט טאבו הוא לקרוא לפירוקו. הסנגוריה הרגילה על האו"ם היא ש"הוא אולי לא מושלם, אבל זה מה שיש; אין לנו או"ם אחר" – פזמון שבדרך כלל נלווים אליו מרשמים לרפורמות שברור שלא יתקבלו או לא יצלחו.

טיעון הנגד הוא זה: האם האו"ם הוא באמת המיטב הניתן להשגה? האם אנו מוכנים להסכין למערכת הבוחרת בסוריה, בסעודיה ובאיראן לעמוד בראש מועצות לזכויות אדם, סוכנויות לזכויות נשים, וגופי תרבות? אם האו"ם הוא בגדר "זה מה שיש", והוא מסוגל להתעלם בנון-שלנטיות מהטבח המתמשך בסוריה ובאותו זמן לתייג את ישראל כמזים של פשעי מלחמה, הגיע הזמן שיהיה במקומו משהו אחר.

קלאודיה רוזט (Claudia Rosett) מארגון "פורום הנשים העצמאי" פרסמה לאחרונה את הספר 'מה עושים עם האו"ם' המציע ליצור ארגון מתחרה. את תמציתו ניסחה במאמר באתר פיג'יי מדיה (PJ Media). רוזט מסבירה שתחרות היא הדרך הבדוקה לערעור מונופולים – והאו"ם הוא גדול המונופולים בעולם. הוא דינוזאור המתוחזק בידי חסינויות, זכויות יתר ותרומות נדיבות של מדינות, ומגבים אותו לגיונות של ארגונים לא-ממשלתיים אינטרסנטיים סביב העולם שרוצים רק עוד ועוד מן הטוב הזה.

דוד מ' וינברג הוא יועץ בכיר בקרן תקווה ישראל, מנהל קשרי חוץ במרכז בגין-סאדאת למוחקים אסטרטגיים, ובעל טור מדיני-ביטחוני בעיתונים ג'רוזלם פוסט וישראל היום

רוזט פוסלת את הניסיונות בשולי הקונגרס האמריקני להחליף את האו"ם בגוף עולמי גרנדיוזי חדש שייקרא "ברית האומות הדמוקרטיות". היא סבורה שאידיאל "השלום העולמי" בהנהגת המדינות הדמוקרטיות הוא יומרה שאין לה כיוס, שאיפות נשגבות שקשה לתרגמן למעשים. אפילו אמות מידה להכנסת מדינה לארגון כזה, היא אומרת, קשה להאמין שיגובשו בהסכמה.

במקום זאת היא מציעה להקים כמה קואליציות וסוכנויות בינלאומיות קטנות יותר, שישתתפו בהן מדינות חדורות-שליחות בעלות אינטרסים משותפים – כמו שהייתה ברית נאט"ו בשנות המלחמה הקרה. לדבריה, יש לבחון תחילה מהן הפונקציות שהאו"ם ממלא כיום ועודן נחוצות בתקופתנו; לגבש דעה בדבר הסרת האו"ם מהמשוואה, ומסירת פונקציות אלו לסוכנויות מקצועיות שאין להן יומרות מוסריות גרנדיוזיות; ואז להחליט מי ראוי להיות חבר בכל סוכנות פונקציונלית שכזו ומי לא.

רוזט מודה שיש אולי ערך מסוים ל"סדנת דיבורים" גלובלית שבה יכולה קוריאאה הצפונית להתרברב כרצונה, ורוסיה להעמיד פנים כאוות נפשה. אבל גוף כזה צריך להיות לכל היותר פורום לחילופי רעיונות ולהוצאת קיטור, בלי סמכויות ובלי תקציבים.

שמאלנות וסובלנות: מילים נרדפות?

מתיו יוסטון מציג ב"פוליטיקו" סקירת מחקרים מקיפה ועדכנית, המפריכה את הסטריאוטיפ המקובל על אודות דעות-קדומות: מתברר שהדעות הקדומות של ליברלים על שמרנים (ובמינוח ישראלי: שמאלנים על ימנים) אינן פחותות מהדעות הקדומות של שמרנים על ליברלים.

זה שנים שתגית האי-סובלנות מודבקת בשמרנים – ולא פעם בצדק. מנגד טענו השמרנים שהליברלים מפגינים חוסר-סובלנות באמצעות שימוש דכאני במוסכמות התקינות-הפוליטית (טענה שנשמעה לא מעט סביב מערכת הבחירות האחרונה בארצות הברית). הציבור שתמך בטראמפ יותר מכל ציבור אחר היה אותם אמריקנים שהרגישו כי לבנים ונוצרים נתונים לאפליה קשה בחסות התקינות-הפוליטית. הם הרגישו מושתקים.

איזה מחנה לוקה אפוא יותר בחוסר-סובלנות ובדעות קדומות כלפי המחנה היריב? ספרות המחקר מראה זה שנים כי במדינות מתועשות, בעלי ההשקפות השמרניות בענייני חברה ובעלי ההשקפות הדתיות הפונדמנטליסטיות נוטים לתכונות נפשיות כגון קונפורמיות ושאיפה לוודאות שהן קרקע נוחה לפיתוח דעות קדומות. מנגד, ליברלים וחילונים נוטים להיות פתוחים יותר לחוויות חדשות – תכונה הנחשבת נוגדן לפיתוח דעות קדומות. מכאן שאפשר לצפות כי שמרנים ונוצרים דתיים יהיו סובלנים פחות.

אלא שמחקרים פסיכולוגיים עדכניים יותר – חלקם הוצגו בינואר האחרון, במפגש השנתי של האגודה לפסיכולוגיה חברתית ולפסיכולוגיה של האישיות (SPSP) – מלמדים כי הדבר אינו פשוט כל כך. עולה מהם כי שמרנים וליברלים, דתיים וחילונים, כולם לוקים בדעות קדומות כלפי בעלי השקפות אחרות – במידה שווה.

יוסטון מתמקד במחקר של הפסיכולוג מארק ברנדט, איש אוניברסיטת טילבורג בהולנד שקיבל את הכשרתו המקצועית בארצות הברית. במאמר העומד להתפרסם בכתב העת לפסיכולוגיה Psychological Science מראה ברנדט כי עצם הצגתה של קבוצה מסוימת כבעלת נטייה פוליטית מסוימת, די בו כדי לאפשר ניבוי מדויק למדי בשאלה איזה מחנה, שמרנים או ליברלים, יבטא יותר דעות-קדומות כלפי קבוצה זו, ובאיזו מידה. מחלוקת ערכית-פוליטית היא המניע העיקרי לדעה קדומה מצד שמרנים ומצד ליברלים כאחד. בין פמיניסטים לפונדמנטליסטים יש הבדלים רבים, אך בכל הקשור לדעה-קדומה פוליטית מחנות אלה הם פשוט פְּבּוּאוֹת זה של זה.

ימניות נמצאת בארצות הברית במתאם עם הסתייגות מליברלים, מלהט"בים, מפמיניסטיות, מאתאיסטים, מנוקקי רווחה, ממהגרים בלתי-חוקיים, משחורים, ממדענים, מהיספנים, מאיגודים מקצועיים, מבודהיסטים, ממוסלמים, מהיפים, מהיפסטרים, מתומכי המפלגה הדמוקרטית, מפאנאיסטים, ממהגרים, מבעלי הכנסות

נמוכות ומחוננים. לעומת זאת, שמאלנות נמצאת שם במתאם עם הסתייגות משמרנים, מנוצרים פונדמנטליסטים, מעשירים, מאנשי תנועת מסיבת התה, מחברות ענק, מנוצרים מאמינים, ממורמונים, מאנשי צבא, מקתולים, מהמשטרה, מגברים, מלכנים, מרפובליקנים ומדתיים.

פייסבוק תתקן - את מי?

האם כלי התקשורת החזק ביותר בתולדות האנושית יכול להסתגל לעולם שהוא עצמו יצר? פרהד מנג'ו (Farhad Manjoo) מספר בכתבה בניו-יורק טיימס מגזין כי מייסד פייסבוק מרק צוקרברג החל להכיר בשמץ מן הצד האפל במהפכה החברתית שהוא חולל.

כמעט שני מיליארדי בני אדם משתמשים בפייסבוק לפחות אחת לחודש, מתוכם כ-1.2 מיליארד מדי יום. אין במערב עוד כלי תקשורת מסוג כלשהו המתקרב לתפוצה זו. פייסבוק היה לכוח המניע החזק ביותר בפוליטיקה, והוא מחליף במהירות את הטלוויזיה כאמצעי הביזור המרכזי. בשנה שעברה גילתה פייסבוק שהנכס הזה הוא גם נטל. במהלך מערכת הבחירות לנשיאות בארצות הברית השתמשו בו תועמלנים

להפיכת בדיות לשערוריות ויראליות – כגון הסיפור המצוץ מן האצבע ולפיו האפיפיור פרנציסקוס הביע תמיכה בטראמפ. הרשת החברתית הייתה למפיצתם הגדולה של המידע הכוזב וחצאי האמתות שהתגלגלו באמצעי התקשורת האחרים. משתמשי הרשת דולים שקרים מערוצי הכבלים ומטוויטר ומגלגלים אותם אל קהלי הנישה הפוליטיים הששים לאמצם.

צוות חוקרים מאוניברסיטאות MIT והרווארד בדק את דרכי השינוף וההתפשטות של מיליון ורבע פריטים במהלך מערכת הבחירות, ומצא שהרשת החברתית שימשה תיבת תהודה להפצת מסרים מבית מדרשו של אתר החדשות 'ברייטברט' המזוהה עם הימין הלא-ממסדי. ממצאים אלה מהדהדים במידת-מה טענה ישנה כלפי התקשורת החברתית: שאנשים משתמשים באתרים כגון פייסבוק לחיזוק עמדותיהם הקודמות, באמצעות תעדוף של מידע המאשר אותן – והדבר בא על חשבון קיומו של בסיס ידיעות משותף לכול שבעזרתו מתקבלות הכרעות דמוקרטיות קולקטיביות.

על פי הכתבה, ברחבי העולם כולו נעשה פייסבוק מכשיר בידי גורמים השואפים לערער את החזון הגלובלי שביסוד פייסבוק עצמה, כגון מפלגות לאומניות המתנגדות לשותפויות בינלאומיות – ולהבדיל, ארגוני טרור כגון דאע"ש. הללו היטיבו לנצל לצורכי תעמולה את אופציית השידור החי שנוספה לפייסבוק בתחילת 2016 – למשל לשידור חי של פיגועי טרור והוצאות להורג.

צוקרברג ער לבעיה. לא מכבר פרסם גילוי דעת בכותרת "בונים קהילה גלובלית", האומר כי במוקד פעילותה של חברת פייסבוק יעמוד מעתה "פיתוח התשתית החברתית לקהילתנו". בראיון לכתבה אמר צוקרברג, "כשהקמתי את פייסבוק, הרעיון בדבר רישות העולם וחיבורו יחדיו לא היה שנוי במחלוקת. הנחת המחדל הייתה שהעולם נע במילא בכיוון הזה, וראיתי את עצמי כתורם לקידומו – אך הנה אמתה זו עומדת לפתע בסימן שאלה".

המנשר החדש של צוקרברג אינו מטיל על פייסבוק אשמה כלשהי בחולייים הגלובליים שהונחו לפתחה. ועדיין, החיזיון של חברה עסקית המודה בגילוי דעת פומבי כי מטרתה העיקרית נעשתה שנויה במחלוקת אינו מראה שכיח בימינו. "מתן קול לכל אדם הוא כוח חיובי מאוד בשיח הציבורי, כי הוא מגדיל את הרבגוניות של הרעיונות הנשמעים בציבור", כתב צוקרברג, "כך הוא לאורך כל ההיסטוריה. אך בשנה החולפת ראינו כי הדבר עלול גם לפורר את תפיסת המציאות המשותפת שלנו".

פייסבוק מתכננת עכשיו לערוך את פיד החדשות שלה באופן שירסן את השמועות, התעמולה ותיאוריות הקשר המציפות אותו. הדבר דורש מהחברה לעשות דבר שלא עשתה מעולם: להתעלם מהלייקים של המשתמשים. סינון זה יעמיד בפני החברה מכשולים מוסדיים, פילוסופיים, ובסופו של דבר גם כספיים. נראה כי צוקרברג עדיין עסוק בעיקר בסוג הבעיות שאפשר לפתור באמצעי ההיפר-קישוריות שהוא מאמין

בהם, ולא בבעיות שאמצעים אלה חוללו. עיניו נשואות, כדבריו, לעבר "בניית תשתית חברתית לפתרון הבעיות המודרניות, שתאפשר לאנושות לעבור לשלב הבא". בייחוד הוא מדבר על הצורך לסגל את התשתית של פייסבוק לרישות המונים למטרות ארוכות-טווח; למשל, לא רק להודעה על כך שהם שרדו באסון טבע או בפיגוע טרור, אלא גם למיזמים גדולים הדורשי תיאום בין המונים, כגון מניעת מגפות ושימת קץ לטרור.

קשה לומר שזהו רעיון שנוי במחלוקת; צוקרברג מטיף בעצם למין גרסה חדשה, דיגיטלית, של מיזם בניית המוסדות הבינלאומיים שלאחר מלחמת העולם השנייה. אלא שצוקרברג הוא מנהל, לא נשיא נבחר, כותב מנג'ו. ויש משהו מפחיד בכך שממונה מטעם עצמו מוביל מהלך כה מקיף, שאפאתני ומשפיע.

כאמור, צוקרברג רק מתחיל להכיר בבעייתיות של הכלי החברתי שהוא בנה, ונראה כי הוא עושה זאת באופן מוטה ובררני. לדוגמה, משקיפים רבים יצביעו על כך שפייסבוק מפעילה כבר זמן רב סינון חמור של תכנים על פי תביעות התקינות-הפוליטית הליברלית, אך, מנגד, אינה מתרשמת במיוחד מקריאותיהם של מנהיגים יהודים וישראלים להרחיק ממנה מפגעים של אנטישמיות ואנטי-ציונות רצחנית. ואולי אותה מחלה עצמה היא גם נחלת הכתבה בניו יורק טיימס והמחקר שהיא מצטטת – המבחינים רק בכך שהימין הקיצוני מנצל את פייסבוק, ולא בתמונת הראי של תופעה זו בקצה השמאלי של המפה.

